



Europaskolan Strängnäs
Spetsutbildning Modern Humanities
HT22-VT23

Att erkänna folkmord

En jämförande studie av Rwanda och Myanmar

Författare
Sigrid Levin, MOD20

Handledare
Linda Bruce

Abstract

The aim of this research paper is to investigate the probability that the persecution and killing of the Rohingya people in Myanmar will be acknowledged as a genocide by the UN. This will be done by comparing Myanmar with the genocide in Rwanda in 1994 – the first genocide to ever be acknowledged in an international court. The broader purpose is to understand why and when the UN decides to acknowledge genocides as well as to understand why it is difficult to convict perpetrators of this crime against humanity. The chosen method is a desktop study with complimentary qualitative interviews with experts.

This study has made the conclusion that it is not likely that the UN will acknowledge Myanmar as a genocide. The Rwanda genocide took place during short period of time and no attempts were made to hide the killings, whereas the Myanmar government have been denying their abuse of the Rohingya people for a long time. Other issues involve China's financial gains in Myanmar and the lack of international interest.

Innehållsförteckning

Abstract	1
1. Inledning	3
1.1 Namnfrågan	4
1.2 Syfte och frågeställning	4
1.3 Metod	4
1.4 Källkritik	6
1.4.1 Digitala källor	6
1.4.2 Litteratur	8
1.4.3 Muntliga källor	9
2. Bakgrund	9
2.1 Definition	9
2.2 Tidigare folkmordsstudier	13
3. Undersökning	16
3.1 Vilka var offren och vad utsattes de för?	16
2.1.1 Rwanda	16
3.1.2 Myanmar	19
3.2 Vilka var förövarna?	23
3.2.1 Rwanda	23
3.2.2 Myanmar	25
3.3 Vad var motivet och intentionen?	28
3.3.1 Rwanda	28
3.3.2 Myanmar	29
4. Slutsats	30
5. Diskussion	31
6. Käll- och litteraturförteckning	32
6.1 Digitala källor	32
6.2 Litteratur	34
6.3 Muntliga källor	34
7. Bilagor	34
7.1 Intervjufrågor på svenska	34
7.2. Intervjufrågor på engelska	35

1. Inledning

Folkmord – brottens brott – har genom den ökade diskussionen om de mänskliga rättigheterna fått en mer central plats i modern historia och forskning. Samtidigt som studierna av detta brott mot mänskligheten är en högst akademisk verksamhet som forskare över hela världen ägnar sig åt, är det också något som ligger nära vår bild av det mänskliga förnuftet och moralen.

Vilka händelser kan tillskrivas begreppet folkmord och hur ser vägen till erkännande ut? Idag menar flera att förföljelserna och dödandet av folkgruppen rohingya i Myanmar (eller Burma) bör erkännas som ett folkmord av FN med tillhörande domstolar. Detta har ännu inte skett. Varför då?

Staten Myanmar står anklagad för brott mot mänskligheten i Internationella *domstolen* (ICJ). År 2018 gjordes en självständig utredningsrapport av *FN:s kommission för mänskliga rättigheter* där Myanmars myndigheter anklagas för folkmord. FN:s säkerhetsråd har sedan dess uppmanats att föra vidare ärendet till Internationella *brottmålsdomstolen* (ICC) där insamling av bevis pågår. FN har fastställt att rohingyer utsätts för etnisk rensning, vilket är ett annat brott mot mänskligheten,¹ men det innebär inte att de ansvariga kommer att fällas för brottet folkmord.

I såväl olika medier som i olika FN-texter skiftar man mellan att kalla dödandet och fördrivningen av rohingyer i Myanmar för folkmord, etnisk rensning och brott mot mänskligheten – tre begrepp med olika innebörder. Att massmorden på rohingyer kommer att erkännas som folkmord är allt annat än självklart.

Denna uppsats kommer att jämföra folkmordet i Rwanda 1994 med dödandet av rohingyer i Myanmar för att undersöka varför det sistnämnda ännu inte har erkänts som ett folkmord av FN. Jämförelsen görs med Rwanda eftersom det var det första folkmordet som fastställdes av en internationell domstol.

¹ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

Utrikesmagasinet. (2022). *Folkmord vanlig anklagelse, men få döms*. Hämtad 2022-11-23.

1.1 Namnfrågan

Denna undersökning kommer genomgående att kalla landet som förut hette Burma för dess numera officiella namn Myanmar. Frågan om namnval i detta fall är inte helt oproblematisk eftersom det första namnet, Burma, anses härstamma från den koloniala tiden och därför inte är en korrekt namngivning av landet. Samtidigt menar många att man inte bör använda det nya namnet, Myanmar, eftersom det instiftades av en icke-demokratisk militärjunta år 1989 som tagit över makten i landet. Användandet av det senare namnet i denna undersökning är inget ställningstagande i frågan utan är endast för tydlighetens skull.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna undersökning är att förstå varför vissa händelser definieras som folkmord men inte andra. För att göra detta kommer undersökningen att jämföra två olika massaker, en som är ett erkänt folkmord och en som inte är det ännu. Händelserna valda för denna jämförelse är folkmordet i Rwanda 1994 och dödandet av folkgruppen rohingya i Myanmar som, vid skrivandet av detta arbete, fortfarande pågår. Undersökningens syfte kommer därmed fokusera huvudsakligen på varför våldet mot rohingyer i Myanmar ännu inte har uppmärksammats som ett folkmord av FN, hur troligt det är att det kommer bli det och vad som eventuellt saknas för ett erkännande.

Frågeställningen som ska besvaras är: *Varför har FN erkänt massakern i Rwanda som ett folkmord men ännu inte massmorden på rohingyer i Myanmar?*

För att kunna besvara huvudfrågeställningen kommer undersökningen utgå från tre jämförande frågor: *Vilka var offren och vad utsattes de för? Vilka var förövarna? och Vad var motivet och intentionen?*

1.3 Metod

Denna undersökning är en skrivbordsundersökning, kompletterad med kvalitativa intervjuer. Arbetet använder sig av kvalitativa metoder eftersom huvudfrågeställningen till stor del är en tolkningsfråga. Det finns därför inga kvantitativa metoder som skulle kunna besvara frågeställningen på ett tillfredsställande sätt.

Metoden skrivbordsundersökning passar väl till detta arbete eftersom det är en faktaorienterad dokumentstudie som undersöker redan befintligt material för att besvara en komplicerad och mångfacetterad frågeställning.

Fördelarna med att göra en skrivbordsundersökning är att det redan finns material att hämta information från och med denna metod kan olika källor med olika perspektiv om samma företeelse granskas. Nackdelarna med att göra en sådan undersökning blir onekligen det hårda kravet på källkritisk förmåga och granskning och att det på grund av det breda utbudet av källor blir svårt att avgöra när man har tillräckligt med material för att besvara frågeställningen. För att minimera den sistnämnda utmaningen har urvalet av källor gjorts efter bedömd pålitlighet samt relevans.

De texter som används i undersökningen är flera, bland annat böckerna *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten* av historikern Klas-Göran Karlsson, och *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida* av historikerna Kristian Gerner och, återigen, Klas-Göran Karlsson. Utöver denna litteratur kommer undersökningen också baseras på olika digitala texter från kritiskt granskade källor, som till exempel *Forum för levande historia*, *Globalis* och *Landguiden* (se *Källkritik*).

Valet att komplettera med kvalitativa intervjuer baseras på behovet av expertkunskap och en direkt källa att ställa komplicerade frågor till. De valda intervjufrågorna är svåra att hitta tydliga svar på och är därför bra att ställa till experter inom ämnet. Svaren blir också mer fullständiga och mångfacetterade. Intervjufrågorna är de följande: 1) *Finns det svårigheter och begränsningar, utöver definitionen av begreppet, med att erkänna folkmord?*; 2) *Hur troligt är det att FN kommer erkänna förföljelserna av rohingyerna som folkmord? Vad talar för och emot*; 3) *Vilka olika motiv och intentioner finns det för att föröva folkmord?*; och 4) *Varför är det viktigt att erkänna folkmord?*

Intervjuerna är semistrukturerade. De har utgått från de ovanstående frågorna, men följdfrågor har ställts till intervjupersonernas svar.

En praktisk fördel med intervjuer är att de inte kräver en alltför lång förberedelse. De är däremot tidskrävande att genomföra och bearbeta. En annan vetenskapsteoretisk nackdel med intervjuer är att undersökningen inte blir till fullo upprepningsbar.

De ämnesexperter som intervjuats för arbetet är Klas-Göran Karlsson, Michelle Gordon och Olov Simonsson. Alla tre är historiker och har forskat inom folkmordsstudier. Klas-Göran Karlsson är professor i historia vid Lunds universitet. Michelle Gordon och Olov Simonsson är verksamma vid Hugo Valentin-centrum, en enhet under historiska institutionen vid Uppsala universitet. Det var ett medvetet val att intervjua experter från två olika lärosäten, eftersom det breddar urvalet och ökar möjligheten att få olika svar och ger därmed mer nyanserade resultat.

Alla tre intervjuer är inspelade men endast för privat bruk och är därför inte tillgängliga för allmänheten. Det finns därmed inte några officiella transkriberingar tillagda som bilagor i detta arbete.

Själva undersökningen är jämförande och kräver därför valda punkter att göra jämförelsen på. Frågorna för jämförelse – *Vilka var offren och vad utsattes de för? Vilka var förövarna?* och *Vad var motivet och intentionen?* – valdes eftersom de fångar händelsernas kärna och tydliggör både likheter och skillnader i de två fallen.

1.4 Källkritik

Källorna nedan har inte använts i jämn fördelning. Detta betyder att en del källor hänvisas till oftare i texten och bör därför ses som mer betydande för både innehållet och trovärdigheten. I undersökningen har alla källor granskats kritiskt och anses pålitliga.

1.4.1 Digitala källor

Undersökningen har använt sig av sex digitala källor: Forum för levande historia, Globalis, Landguiden, Nationalencyklopedin, Svenska FN-förbundet och Utrikesmagasinet.

Forum för levande historia är en myndighet under Kulturdepartementet med uppdraget att informera om Förintelsen och kommunismens mot brott mot mänskligheten med syftet att främja demokrati, mänskliga rättigheter och tolerans. Eftersom det är en statlig förvaltningsmyndighet har Forum för levande historia fått kritik för att de ägnar sig åt

historieskrivning och, enligt vissa, opinionsbildning. När förslaget om myndigheten först hamnade på den politiska dagordningen fanns det meningsmotsättningar om huruvida informerandet om Stalins och Lenins terror skulle tilläggas på myndighetsuppdraget. Här var det framför allt Vänsterpartiet och dåvarande Folkpartiet som var oense.

Alla texter på Forum för levande historia är skrivna av experter inom området. Detta arbete har använt sig av tre texter från myndigheten: *Vad är folkmord?* av den icke-statliga organisationen Youth Initiative for Human Rights och Christian Axboe Nielsen, *25 år efter folkmordet* av Olov Simonsson, och *Hårda förhandlingar mellan stater* av Ove Bring. Christian Axboe Nielsen har en doktorsexamen i östeuropeisk historia från Columbia University samt har skrivit flera böcker bland annat om kriget i Jugoslavien på 1990-talet och folkmordet som skedde där. Olov Simonsson är postdoktor vid Uppsala universitets historiska institution och Ove Bring är professor emeritus i internationell rätt och folkrättsexpert.

Forum för levande historia anses av dessa anledningar vara en trovärdig källa, men på grund av den befintliga kritiken har även andra källor använts.

Globalis är en världsatlas och ett uppslagsverk som drivs av det ideella Svenska FN-förbundet. Globalis grundades av det Norska FN-förbundet år 2003, men år 2006 har Svenska FN-förbundet hanterat den svenska versionen av hemsidan. All statistik som Globalis hänvisar till är insamlad från olika FN-organ och Världsbanken. All information om pågående konflikter i världen hämtas från Uppsala universitets konfliktdatabas UCDP (Uppsala Conflict Data Program). Undersökningen har använt två texter från Globalis: *Myanmar - Rohingya*, senast uppdaterad i mars 2022, och *Rwanda*, senast uppdaterad i januari 2021. Ingen av texterna har en angiven författare, men aktören bakom Globalis, Svenska och Norska FN-förbundet, får anses som tillräckligt trovärdiga.

Landguiden är en databas driven av Utrikespolitiska institutet som är ett ideellt forskningsinstitut. Institutet grundades på 1930-talet och har sitt huvudkontor i Stockholm. Landguiden rapporterar och uppdaterar information om länder, konflikter och organisationer. Denna undersökning har använt tre olika texter från Landguiden: *Myanmar - Modern historia*, *Myanmar - Rohingyernas situation* och *Rwanda - Modern historia*. Alla tre är senast

uppdaterade av redaktör Pia Daleke, de två förstnämnda i februari 2021 och den sistnämnda i mars 2020. Texterna bör eventuellt uppdateras för att tillägga den senaste utvecklingen, men texternas ålder gör inte källan oanvändbar eftersom den redovisar relevanta beskrivningar av de två konfliktutvecklingarna.

Nationalencyklopedin (NE) är ett omfattande svenskt uppslagsverk som först publicerades år 1989 och har sedan millennieskiftet även funnits i digital form. Idag är NE också ett läromedel för skolor, kommuner och pedagoger. Hemsidan finns tillgänglig i flera länder. Alla texterna skrivs av olika experter. Denna undersökning har använt två texter från NE: *Folkmord* av Ove Bring (professor emeritus i internationell rätt) och Jan Ovesen (professor emeritus i kulturanthropologi och etnologi), och *Tutsi* av Ingvar Svanberg (forskare vid Uppsala universitet vid institutet för Rysslands- och Euroasienstudier). Ingen av texterna har ett publiceringsdatum, men de anses ändå pålitliga i och med hemsidans generella trovärdighet, samt att författarna är namngivna.

Svenska FN-förbundet är en svensk ideell organisation som arbetar med att stärka Förenta Nationerna (FN). Denna undersökning har använt sig av ett av deras faktablad: *FN-fakta 4/12: Folkmord och brott mot mänskligheten* skriven av Svenska FN-förbundets redaktör AnnaLena Andrews. Den publicerades för första gången år 2016.

Utrikesmagasinet är det Utrikespolitiska institutets (UI) nättidning. Det är en publicistiskt oberoende redaktion med en ansvarig utgivare. Undersökningen har använt sig av en text från UI: *Folkmord vanlig anklagelse, men få döms* av Inger Österdahl som är professor i folkrätt vid Uppsala universitet. Texten publicerades i juni 2022.

1.4.2 Litteratur

Arbetet har använt sig av två litterära källor: *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten* och *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*.

Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten är den nyaste av de två verken. Den publicerades för första gången år 2021 av förlaget Historiska Media. Boken är skriven av historikern Klas-Göran Karlsson som är professor i historia vid Lunds universitets historiska institution. Han har bland annat forskat om folkmord och terror.

Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida publicerades av Bokförlaget Atlantis år 2005 och är skriven av historikerna Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Som tidigare nämnts är Klas-Göran Karlsson anställd vid Lunds universitet. Det är även Kristian Gerner.

1.4.3 Muntliga källor

Undersökningen har använt sig av tre olika muntliga källor, det vill säga intervjuer:

Klas-Göran Karlsson, Michelle Gordon och Olov Simonsson.

Klas-Göran Karlsson är professor i historia vid Lunds universitet. Han har forskat mycket om folkmord och terror. Utöver intervjun står även Karlsson som källa bakom de två litterära verken som använts för denna undersökning (se ovan). Intervjun utfördes på telefon den 9 december och var ungefär 25 minuter lång.

Michelle Gordon är forskare vid Hugo Valentin-centrum vid Uppsala universitets historiska institution och hon har en doktorsexamen i historia från Royal Holloway, University of London. Gordon har i huvudsak forskat om folkmord och massvåld, med fokus på Brittiska imperiet och kolonialismen. Intervjun utfördes den 16 december genom videokonferens och var ungefär 25 minuter lång.

Olov Simonsson är verksam som postdoktor i historia vid Hugo Valentin-centrum vid Uppsala universitets historiska institution. Han forskar om religionens roll i folkmord och massvåld, och hans doktorsavhandling från 2019 handlade om folkmordet i Rwanda 1994. Intervjun utfördes den 14 december genom videokonferens och var ungefär 30 minuter lång.

2. Bakgrund

2.1 Definition

FN:s *konvention om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord (genocide)* antogs 1948 och ratificerades i snabbt takt av dess medlemsländer. Sverige gjorde konventionen en

del av sin lagstiftning år 1952.² Om staten inte har ratificerat konventionen tvingas den ändå att följa den eftersom den är en del av folkrätten.³

Konventionens andra artikel definierar folkmord som: "... gärningar förövad i avsikt att helt eller delvis förinta en nationell, etnisk, rasmässigt bestämd eller religiös grupp." Gärningarna som artikeln tar upp är ordagrant: "1) att döda medlemmar av gruppen; 2) att tillfoga medlemmar av gruppen svår kroppslig eller själslig skada; 3) att uppsåtligen påtvinga gruppen levnadsvillkor, som äro avsedda att medföra dess fysiska undergång helt eller delvis; 4) att genomföra åtgärder, som äro avsedda att förhindra födsel inom gruppen; och 5) att med våld överföra barn från gruppen till en annan grupp."⁴

Att varken politiska grupper eller gärningarna tvångsdeportering och konfiskering av egendom inte är en del av definitionen av folkmord är på grund av Sovjetunionens motstånd vid formuleringen av konventionen.⁵

Om dessa kriterier inte bemöts kan man juridiskt inte påstå att en händelse är ett folkmord. Händelsen kan istället tillskrivas det bredare begreppet *brott mot mänskligheten*. Exempel på sådana är nazisternas dödande av människor med funktionshinder.⁶

En tydlig skillnad mellan folkmord och brott mot mänskligheten är att folkmord är ett brott som förövas mot ett särskilt angivet kollektiv av människor, medan brott mot mänskligheten är genomgripande och systematiska angrepp på civilbefolkning. Folkmord är därmed även ett slags brott mot mänskligheten.⁷

På engelska kallas folkmord för *genocide* (*genos* är grekiska för folk, ras eller stam, och *cide* är latin för att döda eller mörda). Det var den polsk-judiske juristen Raphael Lemkin som 1944, i sin bok *Axis Rule in Occupied Europe*, myntade begreppet för första gången. Hans definition lyder: "En koordinerad plan, inkluderande olika slags handlingar, som syftar till att

² Regeringskansliet. (1952). *Konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord (genocide)*. Hämtad 2022-10-21.

³ Forum för levande historia. (2021). *Vad är folkmord?* Hämtad 2022-10-21.

⁴ Regeringskansliet. (1952). *Konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord (genocide)*. Hämtad 2022-10-21.

⁵ Utrikesmagasinet. (2022). *Folkmord vanlig anklagelse, men få döms*. Hämtad 2022-11-23.

⁶ FN-förbundet. (2016). *FN-fakta 4/12: Folkmord och brott mot mänskligheten*. Hämtad 2022-10-21.

⁷ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 23.

förgöra nationella gruppers grundläggande levnadsvillkor, med målet att förintna gruppen själva.” Det är denna definition som ligger till grund för FN-konventionen.⁸ Lemkin ville att både kulturella och politiska grupper skulle inkluderas i folkmordsdefinitionen, men så blev inte fallet.⁹

Det finns flera definitioner av folkmord utöver den som FN:s konventionen erbjuder, vilket är varför, poängterar forskare Michelle Gordon, man alltid måste definiera vad man menar när man använder begreppet. Gordon använder sina egna definition i sin forskning och anser att kulturella och politiska grupper bör läggas till.¹⁰ Forskare Olov Simonsson uttrycker ett önskemål att omformulera konventionen till att inkludera alla former av mänskliga kollektiv.¹¹

Flera jurister och teoretiker har sedan Lemkins tid omprövat definitionen. En fråga som fortfarande är aktuell är var gränsen mellan folkmord och andra brott mot mänskligheten går. Ett sådant exempel är skillnaden mellan folkmord och *etnisk rensning*. Begreppet började användas i samband med kriget mellan de jugoslaviska länderna på 1990-talet, när bosniska serber mördade cirka 8 000 bosniaker i staden Srebrenica år 1995 med avsikten att etniskt rensa Bosnien. Händelsen har sedan dess erkänts som ett folkmord.¹²

Etnisk rensning kan definieras som när en etnonationell grupp gör anspråk på ett territorium och vill “rensa” det från andra etniska grupper. Inte sällan har dessa grupperna levt fredligt tillsammans i territoriet förut, men genom olika nationella konflikter kan fientliga åsikter väckas hos den mer politiskt och socialt starka gruppen. Etnisk rensning förekommer därför oftare i områden med flera konflikter och en heterogen befolkning. En annan definition av etnisk rensning är “en brutal demografisk politik”.¹³

Gränsen mellan etnisk rensning och folkmord är flytande. Ibland kan de vara synonymer, ibland inte. I fall som kriget i Bosnien-Herzegovina är skiljelinjen nästintill osynlig, men andra historiska exempel pekar på de stora skillnaderna mellan de två brotten. Etnisk

⁸ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 19-20.

⁹ Forum för levande historia. (2008). *Hårda förhandlingar mellan staterna*. Förkortad version. Hämtad 2022-12-01.

¹⁰ Intervju med Michelle Gordon, 2022-12-16.

¹¹ Intervju med Olov Simonsson, 2022-12-14.

¹² *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 25-27.

¹³ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 27-28.

rensning syftar i första hand inte till att döda en specifik grupp utan att fördriva dem ut ur ett specifikt område. Detta kan göras med våld, varvid det i så fall skulle kunna kallas för folkmord. Handlar det däremot om icke-våldsamma deportationer är brottet inte ett folkmord utan en etnisk rensning.¹⁴ Båda är dock väldigt allvarliga förbrytelser. En konsekvens av det stora fokuset på folkmord kan bli att andra former av massvåld inte ses som lika allvarliga. Michelle Gordon poängterar att så inte är fallet.¹⁵

Det viktigaste för definitionen av folkmord är intentionen, avsikten bakom brottet. För att en händelse ska kunna klassificeras som ett folkmord krävs det dels att förövarna utsätter en specifik grupp människor (antingen en nationell, etnisk, rasmässigt bestämd eller religiös sådan) för våld men även att förövarna har för avsikt att helt eller delvis utplåna dem.¹⁶

Om man anklagas för folkmord ska man ställas inför rätta antingen vid en behörig internationell straffdomstol eller i en domstol i det landet som brottet påstås ha begåtts.¹⁷ Exempel på sådana domstolar är FN-tribunalen i Rwanda (ICTR), Internationella brottmålsdomstolen (ICC) och Internationella domstolen i Haag (ICJ). För att faktiskt bli fälld krävs det stark bevisning. Såväl stater som individer kan dömas som skyldiga till folkmord.¹⁸

Det är svårt att få en händelse officiellt erkänd som ett folkmord av FN. Det beror på många olika faktorer. Ett av de större problemen är bevisningen av intentionen,¹⁹ men även det internationella intresset för att erkänna folkmordet spelar roll. Att det inte finns intresse kan till exempel bero på att något eller flera av FN:s medlemsländer har ekonomiska intressen i det anklagade landet eller att man som land inte är benägen att hjälpa till om man inte får någonting i gengäld. Det kan med andra ord vara en självbevarelsedrift att inte erkänna folkmord.²⁰

¹⁴ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 28-29.

¹⁵ Intervju med Michelle Gordon, 2022-12-16.

¹⁶ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 32.
Regeringskansliet. (1952). *Konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord (genocide)*. Hämtad 2022-10-21.

¹⁷ Nationalencyklopedin. (u.å.). *Folkmord*. Lång version. Hämtad 2022-11-23.

¹⁸ Utrikesmagasinet. (2022). *Folkmord vanlig anklagelse, men få döms*. Hämtad 2022-11-23.

¹⁹ Intervju med Klas-Göran Karlsson, 2022-12-09.

²⁰ Intervju med Olov Simonsson, 2022-12-14.

En annan viktig förklaring är att straffet för folkmord är hårt och att fällandet för brottet skadar det anklagade landets rykte. Därför förnekas det ofta att folkmordet har ägt rum. Att anklagas för folkmord kastar en skugga över hela landet, inte bara förövarna. Om man blir fälld kan man dessutom, utöver hårt fängelsestraff, tvingas betala ut kompensation till de överlevande offren. Förövaren av ett folkmord vill därför göra allt den kan för att undvika att bli straffad, antingen genom att skylla ifrån sig eller förneka.²¹

2.2 Tidigare folkmordsstudier

Det har gjorts väldigt mycket forskning kring folkmord under de senaste decennierna och intresset för folkmordsstudier är högt. På universitet kan man finna flera enheter och forskare som specialiserar sig i ämnet. Det finns därför väldigt många källor att vända sig till. Det som beskrivs nedanför är endast ett litet urval.

Idag är inte bara historiker utan även humanister, religionsvetare, jurister, sociologer och antropologer intresserade i ämnet, men så har det inte alltid varit. Studiet av folkmord var inte vanligt förrän efter Kalla kriget, i samband med att världen fokuserat allt mer på mänskliga rättigheter och kollektiva identiteter.²²

Forskare har arbetat fram två huvudsakliga förklaringsmodeller för folkmord; *intentionalism* och *funktionalism*. De båda modellerna skulle kunna tolkas som motpoler till varandra. Intentionalism ämnar förstå förövarns intention med folkmordet. Ofta dras det en skillnad mellan det motiv – deras rent konkreta anledningar till varför de anser att ett visst kollektiv av människor bör förintas – som förövaren öppet medger och dennes egentliga intention, det vill säga deras djupt rotade ideologiska, kulturella och religiösa skäl. En intention till folkmord innefattar också en medvetenhet om vilket resultat man vill ha. Detta kan vara otroligt svårt att identifiera och bevisa.²³

Funktionalismen är strukturalistisk och vill därför förklara folkmord som en konsekvens av olika strukturer och omständigheter i ett instabilt samhälle. Denna modell, till skillnad från intentionalismen, ämnar inte förklara folkmord utifrån individers och andra aktörers intentioner, idéer och intressen, utan funktionalismen vill peka ut de olika konfliktpräglade

²¹ Intervju med Klas-Göran Karlsson, 2022-12-09.

²² *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 12-18.

²³ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 34-40.

ekonomiska, sociala och politiska strukturerna som den bakomliggande orsaken.²⁴ Samhällen där folkmord löper risk att äga rum kallas för *genocidala samhällen* eller *folkmordssamhällen*.²⁵ Detta perspektiv har fått kritik för att den kan användas för att förneka eller förminska betydelsen av ett folkmord, men det är fortfarande en legitim förklaringsmodell.²⁶

Kort sammanfattat handlar intentionalistiska förklaringar av folkmord om idéerna och politiken bakom dådet hos förövaren, oftast en organiserad och mordisk statsmakt eller större och mäktigare majoritet. Funktionalismen handlar om hur samhället i vilket ett folkmord förövas ser ut.²⁷

För att ett folkmord ska kunna äga rum krävs det att folkmordsförövarna har en gemensam ideologi. Det krävs en stark ideologisk övertygelse om hur det ideala samhälle bör se ut för att man ska vara kapabel till att röja undan alla hinder för det drömsamhället.²⁸ Med ideologi menas här ett system av idéer som hjälper oss att navigera i vår tillvaro, ofta med en vision om hur framtiden bör se ut. Det vill säga hur man ska gå tillväga för att uppnå en utopi. De allra flesta folkmord har gjorts i utopins namn, vilket kan exemplifieras med de kommunistiska, nationalistiska och koloniala folkmorden. Tankegången är sådan att man pekar ut en grupp som får representera det stora problemet i samhället, det som gör att utopin är bortom räckhåll. Folkmord blir därmed ett medel att uppnå det perfekta samhället. Viktigt att förstå med detta är därmed att det inte endast är enskilda människor som begår folkmord, utan det finns ett helt system bakom.²⁹ Den grupp som väljs till folkmordsoffer måste vara lätta måltavlor som det går att skylla på när samhällsutvecklingen inte går som man vill. Ett klassiskt exempel på det är Förintelsen, där man beskyllde judarna för den ekonomiska krisen.³⁰

Det finns en tydlig paradox i förövarnas porträttering av den valda syndabocken. Man ser på gruppen som ett stort hot från vilken man behöver permanent säkerhet ifrån. Gruppen

²⁴ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 41-43.

²⁵ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 63.

²⁶ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 41-43.

²⁷ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 63.

²⁸ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*. (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 278.

²⁹ Intervju med Klas-Göran Karlsson, 2022-12-09.

³⁰ Intervju med Olov Simonsson, 2022-12-14.

beskrivs som en allomfattande makt med förmågan att förstöra nationen. Ologiskt nog beskrivs de samtidigt som svaga och underlägsna varelser. De är "parasiter" som måste förgöras.³¹

Inom den jämförande folkmordsforskningen är Förintelsen av stor betydelse. Ofta är det med Förintelsen som vi jämför alla andra folkmord eftersom den står utan like i historien med sin totala och absoluta karaktär. Den är utgångspunkten för jämförelsen och analys av folkmord, men även folkmordet på armenierna 1915-1918 har påverkat forskningen. FN:s konvention, som förklarats tidigare i detta arbete, är djupt präglad av uppfattningen av folkmordet på armenierna som det första moderna folkmordet och Förintelsen som sin storskaliga efterföljare.³² Även folkmord som förövades av Stalin och Lenin i Sovjetunionen har en särskild ställning inom folkmordsforskning.³³

Historikerna Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson beskriver dessa tre händelser som en "Folkmordens triangel". Folkmordet på armenierna är folkmordens *arketyper*. Det var det första moderna massmordet på en specifik kategori av människor. Förintelsen är *paradigmet* eftersom det är med detta folkmord man nästan alltid jämför med för att få en fullständig undersökning. Eftersom Förintelsen är omtalad i sådan hög grad har det medfört att forskare från båda lägren – intentionalismen och funktionalismen – har diskuterat med varandra och därmed kommit fram till ännu fler förklaringsmodeller. Folkmorden i Sovjetunionen, Stalins och Lenins terror, är de *signifikanta andra* på grund av dess betydliga skillnader, men även likheter, såväl politiskt och ideologiskt som historievetenskapligt, med framför allt Förintelsen. De breddar forskningen och analysen av folkmord.³⁴

Hur vägen till folkmord ser ut är någonting som forskare länge har försökt att besvara. Även i denna gren av folkmordsforskning finns det olika perspektiv. Här är också den jämförande studien av vikt eftersom man kan jämföra folkmordssamhällen med samhällen där folkmord

³¹ Intervju med Michelle Gordon, 2022-12-16.

³² *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida.* (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 35-39.

³³ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida.* (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 44-46

³⁴ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida.* (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 44-46.

inte har ägt rum för att ta reda på vad den avgörande skillnaden mellan dem är. Varför skedde ett folkmord i samhälle A men inte i samhälle B?³⁵

Den amerikanska historikern Robert Melson har formulerat fyra steg på vägen mot folkmord. Forskningen är baserat på hans studier av folkmordet på armenierna och Förintelsen. Det första steget är, enligt Melson, att en minoritetsgrupp pekas ut. Gruppen har tidigare i historien diskriminerats och förföljts. Den tolereras nu till viss del, men är inte jämställd med resten av befolkningen. I det andra steget gör minoriteten antingen socioekonomiska, kulturella eller politiska framgångar vilket upplevs som hotande för den maktordning som gynnar majoritetsbefolkningen. I det tredje steget klassificeras minoritetsgruppen som ett geografiskt eller politiskt hot mot hela samhället. I det slutgiltiga fjärde steget – som är det som sker precis innan folkmordet – destabiliseras samhället och/eller staten av ett verkligt yttre hot, till exempel politiska eller militära. Eftersom minoriteten tidigare haft framgångar och sedan en tid tillbaka målats upp som ett hot med kopplingar till yttrevärlden blir de en syndabock och representerar alla motgångar. Enligt denna förklaringsmodell är det alltså majoritetens rädsla för att minoriteten ska bli den dominerande faktorn som utlöser folkmord.³⁶

3. Undersökning

3.1 Vilka var offren och vad utsattes de för?

2.1.1 Rwanda

Det var folkgruppen tutsi som dödades under folkmordet i Rwanda år 1994. Minst 800 000 människor beräknas ha dödats och ungefär tre miljoner tvingades att fly under en period på ungefär tre månader.³⁷

Ordet tutsi var från början, innan Rwanda koloniserades av Tyskland på 1800-talet, endast en beteckning på vilket yrke och status man hade.³⁸ Att vara tutsi innebar att vara överklass, men

³⁵ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida.* (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 275-278.

³⁶ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida.* (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 276-277.

³⁷ Globalis. (2021). *Rwanda*. Hämtad 2022-12-08.

³⁸ Globalis. (2021). *Rwanda*. Hämtad 2022-12-08.

någon från underklassen, en hutu, kunde bli tutsi. Efter koloniseringen delades befolkningen upp utefter utseende: om man hade ljusare hy var man tutsi, och om man hade mörkare hy var man hutu. Därmed omvandlades begreppen tutsi och hutu till etniska tillhörigheter.³⁹ Man försökte bevisa att det fanns biologiska skillnader mellan tutsier och de “underlägsna” hutuerna.⁴⁰

Efter första världskriget tog Belgien över Rwanda från Tyskland. Under det nya styret späckades dessa motsättningar på ännu mer i och med Belgiens medvetna och långdragna tillverkande av sociala, kulturella och politiska motstridigheter.⁴¹ Man hade en tydlig etnisk uppdelning i alla sociala institutioner inom utbildning, statsadministration, beskattning och kyrka. På 1920-talet stärktes tutsiernas ställning ännu mer och hutuerna tvingades, genom lagstiftning, att arbeta för sina lokala tutsihärskare. Detta ledde till att den fattiga hutumajoriteten, som inte hade något politiskt inflytande, fick ett allt starkare hat mot tutsiminoriteten.⁴²

Tutsierna, som motsvarade cirka 15 procent av befolkningen, favoriserades och fick olika privilegier av de koloniala härskarna. Man legitimerade denna särbehandling med de olika biologiska och historiska föreställningarna man hade satt upp för tutsier och hutuer.⁴³ Detta ledde till ökat våld och oro i Rwanda på 1950-talet, vilket i sin tur gjorde att Belgien lämnade landet. Som följd blev Rwanda år 1962 en självständig republik.⁴⁴

Efter självständigheten blev tutsierna av med sina privilegier och blev istället systematiskt diskriminerade och utsatta för olika våldsaktioner, som till exempel förföljelse och mord.⁴⁵ Efter självständigheten hade man försökt bygga upp en demokratisk republik, men landets styre omvandlades fort till en etnokrati. I denna bytte tutsiernas sociala ställning plats med hutuernas.⁴⁶

³⁹ Forum för levande historia. (2019). *25 år efter folk mordet*. Hämtad 2022-12-09.

⁴⁰ Globalis. (2021). *Rwanda*. Hämtad 2022-12-08.

⁴¹ *Folk mord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 98.

⁴² *Folk mordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*. (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 243.

⁴³ *Folk mord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 98.

⁴⁴ Globalis. (2021). *Rwanda*. Hämtad 2022-12-08.

⁴⁵ Forum för levande historia. (2019). *25 år efter folk mordet*. Hämtad 2022-12-09.

⁴⁶ *Folk mord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 99.

Under 1960-talet utsattes tutsierna för olika terrorattacker och förföljelser, som hämnd för den statskupp som en gerillagrupp bestående av tutsier i exil försökte genomföra.⁴⁷

Våldsaktionerna drev på en massiv flyktingvåg av tutsier från Rwanda till grannländerna Burundi och Uganda. År 1973 tog hutuen Juvénal Habyarimana makten genom en statskupp. Han byggde upp en diktatur, vars främsta stöd kom från den inhemska rwandiska hutueliten samt Belgien och Frankrike.⁴⁸

I grannlandet Burundi styrde en tutsiedominerad militärdiktatur. 1972 genomförde hutuerna ett försök till statskupp som slogs ner hårt. Ungefär 200 000 hutuer dödades och flera flydde till Rwanda. Detta utlöste i sin tur en rad våldsaktioner mot tutsierna i Rwanda, vilket sedan spädde på antalet flyktingar från Rwanda till grannländerna.⁴⁹

Under 1980-talet pågick ett inbördeskrig i Uganda i vilket tusentals tutsier som flytt från Rwanda deltog. Den tutsiedominerade gerillan vann inbördeskriget, vilket ledde till bildandet av *Rwandas Patriotiska Front (RPF)* år 1987. 1990 inledde RPF en invasion av Rwanda. Tutsierna i Rwanda pekades ut då som RPF:s "femtekolonnare", det vill säga som RPF:s infiltratörer, medarbetare.⁵⁰

RPF stoppades utanför huvudstaden Kigali, men kriget fortsatte ändå. Resultatet blev att Rwandas president, Habyarimana, blev tvungen att införa ett flerpartisystem år 1991. Året därpå tillträdde den nya koalitionsregeringen, men vapenvilan bröts på grund av meningsskillnader i hur stort inflytande RPF skulle ha.⁵¹ År 1993 skrev de två sidorna på ett fredsavtal i Arusha i Tanzania. Man kom överens om att en samlingsregering skulle bildas, att rebellstyrkorna skulle integreras i armén och att alla flyktingar skulle få komma tillbaka till Rwanda. En fredsbevarande FN-styrka installerades för att övervaka uppfyllandet av avtalet, men vapenleveranserna och det intensiva spridandet av propaganda mot tutsier fortsatte ändå. Våld och oro blossade upp än en gång.⁵² Representanter från den rwandiska regeringen, som var hutuer, förordade att tutsierna skulle utrotas.⁵³

⁴⁷ Forum för levande historia. (2019). *25 år efter folkmordet*. Hämtad 2022-12-09.

⁴⁸ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 99.

⁴⁹ Forum för levande historia. (2019). *25 år efter folkmordet*. Hämtad 2022-12-09.

⁵⁰ Landguiden. (2020). *Rwanda - Modern historia*. Hämtad 2023-01-25.

Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 99.

⁵¹ Landguiden. (2020). *Rwanda - Modern historia*. Hämtad 2023-01-25.

⁵² Forum för levande historia. (2019). *25 år efter folkmordet*. Hämtad 2022-12-09.

⁵³ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*. (2005). Kristian Gerner och

Folkmordets startskott var den 6 april 1994 när det flygplan som Rwandas ledare Habyarimana färdades med i Kigali sköts ner av två luftvärnsrobotar strax före landningen. Alla ombord undkom.⁵⁴ RPF fick skulden, men det kan också ha varit hutuextremister.⁵⁵

Redan samma dag som presidentens plan störtade började dödandet. De första som blev av med livet var olika betydande tutsier och oppositionspolitiker i huvudstaden. Alla var inte nödvändigtvis av tutsisk härkomst utan några av dem, till exempel premiärministern Agathe Uwilingiyimana, var hutuer. Människorättsaktivister mördades också. Så småningom spred sig dödandet över hela landet.⁵⁶

Under ett tidsspänn på hundra dagar dödade cirka 800 000 människor i Rwanda, varav den stora majoriteten var tutsier men några var oppositionella hutuer. Dödandet skedde på gator, i hus, i skolor, i kyrkor och på torg. I staden och på landsbygden. Morden utfördes för hand med olika jordbruksredskap som till exempel hackor, högafflar och machetknivar. I radio och massmedia uppmuntrades hutubefolkningen att döda tutsier. Radion spred även desinformation om en påstådd subversiv tutsiverksamhet. Det fanns officiella och offentliga listor på vilka som var tutsier vilket gjorde det lätt för förövarna att spåra upp sina offer. Grannar dödade grannar. Medmänniskor dödade medmänniskor. Folkmordet ägde rum mitt under dagen och inga försök gjordes för att tysta ner eller gömma dödandet.⁵⁷

3.1.2 Myanmar

Det är folkgruppen rohingya som är utsatta i Myanmar. De är en mestadels muslimsk etnisk minoritet som menar att de har levt i landet i flera hundra år. Det finns flera liknande minoriteter i Myanmar som, till skillnad från den buddhistiska majoriteten, följer kristendomen eller islam. Rohingyafolket räknas dock inte bland de 135 erkända etniska

Klas-Göran Karlsson. Sida 238.

⁵⁴ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida.* (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 238.

⁵⁵ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten.* (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 100.

⁵⁶ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida.* (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 239.

⁵⁷ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida.* (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 237 och 239-240.

Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 101.

minoriteterna i Myanmar, utan de betraktas som illegala migranter som måste drivas ut ur landet.⁵⁸

I november år 2017 gjorde den ideella människorättsorganisationen Amnesty International en studie i vilken de beskriver rohingyernas situation i Myanmar som likställd med apartheid (det rasistiska samhällssystemet i Sydafrika under andra hälften av 1900-talet).⁵⁹ Roginhyer utsätts för tvångsarbete, misshandel, sexuella övergrepp och “slumpmässiga” arresteringar. De nekas både att äga mark samt medborgarskap. De lever i en extrem sårbarhet vilket är en konsekvens av en hårdförd regeringspolitik direkt riktad mot dem. Enligt FN är rohingyafolket en av världens mest förföljda minoriteter.⁶⁰

Bakgrunden till detta är komplicerad. Konflikten har sina rötter i den koloniala tiden då Myanmar (då kallat Burma) var en del av det brittiska imperiet. Det har alltid funnits flera minoriteter i Myanma och 1937 började Storbritannien rekrytera dessa till den burmesiska armén. Rekryteringen var en strategi för att hålla majoritetsbefolkningen – som huvudsakligen bestod av etniska burmeser – i schack och därmed säkra den brittiska kontrollen över Myanmar. Denna uppdelning bidrog till den burmesiska nationalismens födelse, som har som mål att gynna de etniska burmeserna och och buddhismen. Ideologin lade grunden för och drev på konflikten mellan burmeserna och de flera minoritetsfolken. Detta ledde till slut till övergrepp från båda sidorna, vilket spädde på konflikten ännu mer.⁶¹

1948 blev Myanmar självständigt, vilket gjorde frågan om landsgränsen mot Bangladesh aktuell. Historiskt sett hade den gränsen varit flytande eftersom flera migranter från Indien bosatt sig i det området. Flera grupper var bosatta på båda sidorna av gränsen vilket gjorde frågan svårhanterad.⁶² År 1962 gjorde militären, under ledning av regeringschefen general Ne Win, en statskupp och tog över makten. Deras politik, den så kallade “burmesiska vägen till socialism” infördes, och militärens parti *Burmas socialistiska programparti* (BSPP) blev det enda tillåtna partiet.⁶³ Militären använde sig mer och mer av en hård retorik och politik som går i linje med den burmesisk-buddhistiska nationalismen. Militären har därför också varit

⁵⁸ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁵⁹ Landguiden. (2021). *Myanmar - Rohingyaernas situation*. Hämtad 2022-12-08.

⁶⁰ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁶¹ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁶² Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁶³ Landguiden. (2021). *Myanmar - Modern historia*. Hämtad 2022-12-08.

väldigt kritiska mot minoriteter, framför allt muslimska sådana. I och med detta började man därför föra en förtryckande, diskriminerande och våldsamt politik mot rohingyer.⁶⁴

Inte sällan kallas rohingyer för "bengaler", eftersom man anser att de egentligen kommer från Bangladesh och därmed inte är riktiga myanmarier. År 1982 införde militärjuntan nya medborgarskapslagar som gjorde rohingyerna statslösa, det vill säga de klassificerades inte längre som myanmarska medborgare. För att kunna kontrollera och begränsa rohingyernas rörelse i landet införde man också ett system med ID-kort.⁶⁵

Det har varit flera olika våldsvågor riktade mot rohingyer i Myanmar. År 1989 uppmuntrades etniska buddhistiska burmeser av militärjuntan att flytta till den muslimskt dominerade regionen Rakhine (då kallad Arakan). Där bodde flera rohingyer som puttades ut för att ge rum åt de nya invånarna. Senare, i april år 1991, tvingades hundratusentals rohingyer fly till Bangladesh, som Rakhine gränsar till, på grund av en militäroffensiv där byar förstördes och rohingyer dödades och misshandlades. År 2012 kom ytterligare en våldsvåg mot Myanmar alla muslimer, i vilken rohingyer tvingades ut ur städer och andra tätorter. Sedan dess har rohingyafolket levt strängt segregerade från majoritetssamhället. Under en vecka dödades 50 människor och flera tusen tvingades att fly, återigen till Bangladesh. I juli samma år började våldet att stagnera, men attackerna mot rohingya – både från civila och militär – fortsatte. Vid årets slut hade runt omkring 190 människor dött och cirka 140 000 flytt.⁶⁶

Det sattes internationell press på FN att stödja en oberoende utredning av vad som hade hänt i Rakhine året 2012. Myanmar gjorde istället sin egna utredning i vilken militären friades från allt ansvar och en fördubbling av den militära närvaron i regionen rekommenderas. Man kom också fram till att frågan gällande rohingyernas myanmarska medborgarskap skulle adresseras.⁶⁷

Våldet fortsatte. Redan i mars år 2013 bröt etniskt motiverat våld ut mot muslimer i staden Meiktila i regionen Mandalay. Omkring 40 personer dödades. Senare i januari året därpå dödades ett 40-tal personer – rohingyer – i Rakhine. I oktober 2014 kom man fram till en ny

⁶⁴ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁶⁵ Landguiden. (2021). *Myanmar - Rohingyernas situation*. Hämtad 2022-12-08.

⁶⁶ Landguiden. (2021). *Myanmar - Rohingyernas situation*. Hämtad 2022-12-08.

⁶⁷ Landguiden. (2021). *Myanmar - Rohingyernas situation*. Hämtad 2022-12-08.

handlingsplan. Fram till maj 2015 skulle man förflytta drygt 130 000 rohingyer till stängda läger för att sedan transportera dem till Bangladesh. Flera människorättsorganisationer fördömde planen och senare i maj år 2016 grundades en centralkommittée för fred, stabilitet och utveckling i Rakhine. Kommittéen inrättades av den nyligen tillträdde regeringen ledd av Aung San Suu Kyi.⁶⁸

Partier NLD, *National League for Democracy* grundades efter ett studentuppror år 1988 och utgör merparten av den civila delen av regeringen. Aung San Suu Kyi är partiets ledare och år 1991 fick hon Nobels fredspris för sitt arbete med att försöka demokratisera Myanmar. Sedan dess har dock Aung San Suu Kyi och NLD fått mycket kritik från FN och andra internationella aktörer på grund av att de inte förhindrade militärens övergrepp på rohingyafolket (se 3.2.2 Myanmar).⁶⁹

Den största fördrivningen av och det mest radikala våldet mot rohingyer – händelsen som man främst syftar på när man talar om rohingya-situationen som ett folk mord, brott mot mänskligheten eller etnisk rensning – startade den 25 augusti 2017. Det som utlöste våldet var en rad samordnade attacker mot en militärbas i Rakhine där tolv personer från regeringsstyrkorna dog.⁷⁰ Det var den militanta rohingya-gruppen *Harakah al-Yaqin* (ARSA) som stod bakom attackerna.⁷¹ Det var en reaktion mot det ökade våldet som rohingyer utsatts för i spåren av de grova övergreppen år 2012.⁷²

Som ett svar på attackerna riktade militären in sig på hela rohingyafolket i Rakhine, inte bara ARSA. Det var en enorm katastrof där ungefär 10 000 människor ska ha dödats och torterats. Våldtäkter ska ha varit vanliga. Enligt den ideella organisationen *Läkare utan gränser* ska ungefär 6 700 rohingyer ha dödats under bara en månads tid. Sammanlagt tvingades cirka 720 000 rohingyer att fly till Bangladesh. Enligt FN:s flyktingkonvention har rohingyafolket rätt att återvända till Myanmar, men det har bedömts av FN:s kontor för humanitär hjälp att förutsättningarna för det är dåliga. De som har återvänt till Myanmar – eller snarare skickats

⁶⁸ Landguiden. (2021). *Myanmar - Rohingyernas situation*. Hämtad 2022-12-08.

⁶⁹ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁷⁰ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁷¹ Landguiden. (2021). *Myanmar - Rohingyernas situation*. Hämtad 2022-12-08.

⁷² Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

tillbaka, mestadels från Indien – har, enligt FN:s organisation för flyktingar inte fått ordentliga asylansökningar och man är orolig för deras säkerhet.⁷³

3.2 Vilka var förövarna?

3.2.1 Rwanda

Det var folkgruppen hutu som begick folkmordet mot tutsierna i Rwanda år 1994. Folkmordet i Rwanda är unikt på flera sätt, bland annat att förövarna inte alltid var representanter för en stat, ett parti eller någon annan organisation. Det var stora delar av det civila hutufolket som också utförde morderna. Alla deltog i dödandet av tutsierna.⁷⁴ Offrena lurades in i skolor och kyrkor av hutuer – av präster, borgmästare, skolledare och soldater – i tron om att de skulle få skydd. Istället fångades de inne i byggnaderna och sedan avrättades de systematiskt.⁷⁵

De huvudsakliga förövarna var dock anknutna till försvarsmakten. Inom militären fanns det en väldigt stark hierarkisk uppbyggnad som gjorde det lättare för ledare att få sina underordnade att delta i folkmordet. Andra som också deltog var nationell och lokal polis och olika milisgrupper kopplade till det styrande nationalistiska partiet *Nationella revolutionära rörelsen för utveckling (MRND)*. Den civila hutubefolkningen var oftast med för att avsluta dödandet efter att militär och polis utfört de inledande attackerna.⁷⁶

Hur lyckades man övertyga vanliga människor att delta i de brutala morderna? Det är en fråga med många svar. Den avhumaniserande propagandan mot tutsierna underlättade definitivt,⁷⁷ men flera andra faktorer kan också ha påverkat. Det har föreslagits att olika känslor av frustration och rädsla kopplat till gamla oförrätter, det pågående inbördeskriget, möjliga ekonomiska vinster, lokala maktkamper och påtryckningar från staten att lyda order påverkade de civila hutuernas handlingar. Allt detta går även att koppla till hutueliten som ville stärka sin politiska makt.⁷⁸

⁷³ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁷⁴ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*. (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 237-238.

⁷⁵ Forum för levande historia. (2019). *25 år efter folkmordet*. Hämtad 2022-12-09.

⁷⁶ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*. (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 240.

⁷⁷ Landguiden. (2020). *Rwanda - Modern historia*. Hämtad 2023-01-25.

⁷⁸ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 100.

Detta skulle också kunna förklara en annan ovanlighet med folkmordet i Rwanda, nämligen kvinnornas aktiva roller som förövare. Ett exempel på detta är president Habyarimanas fru Agathe Habyarimana som var drivande inom den hutuiska extremistiska ledargruppen.⁷⁹

Skulden för president Habyarimana död i april 1994 lades på RPF. Det gav huturegeringen ett perfekt tillfälle att inleda folkmordet samt få uppbackning av civila hutuer. Det kan ha varit tutsirebellerna som låg bakom attentatet, men det har också hävdats, bland annat av den efterföljande presidenten Paul Kagame, att det egentligen var folkmordsförövarna själva som sköt ner planet.⁸⁰ Två möjliga motiv förklarar varför de skulle vilja göra detta: 1) för att undanröja en president som upplevdes som svag och kompromissinriktad; och 2) för att få en ursäkt att börja döda och förfölja tutsier. Det sista motivet antyder att det redan fanns detaljerade planer på att utföra ett folkmord mot tutsibefolkningen.⁸¹

Omvärlden, däribland FN, var helt handlingsförlamad när folkmordet bröt ut och inga riktiga försök gjordes för att stoppa folkmordet vare sig innan eller efter flygplanskraschen. Det fanns en fredsbevarande FN-styrka placerad i Rwanda på drygt tvåtusen soldater, men de var beordrade att inte ingripa. Länder som till exempel Frankrike, USA och Belgien som hade kunnat förhindra folkmordet, eller minska dess omfattning, vidtog endast åtgärder för att rädda utländska medborgare.⁸²

En viktig förklaring till varför världssamfundet inte agerade i Rwanda 1994 var USA:s och FN:s misslyckade insatser i Somalia bara ett halvår tidigare. Arton amerikanska soldater dog och de sista av USA:s soldater lämnade Somalia endast några veckor innan folkmordet började.⁸³ Ungefär en månad efter flygplanskraschen bestämde FN att en insatsstyrka skulle skickas till Rwanda, men få medlemsländer var villiga att bidra med soldater. Frankrike

⁷⁹ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 100-101.

⁸⁰ Forum för levande historia. (2019). *25 år efter folkmordet*. Hämtad 2022-12-09.

Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida. (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 238.

⁸¹ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 100.

Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida. (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 239.

⁸² *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*. (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 240.

⁸³ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*. (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 240.

Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 101.

skickade därför i slutet av juni en egen mission kallad Opération Turquoise med uppgiften att sätta upp en humanitär skyddszon. Insatsen gjorde lite för att förhindra dödandet, och den har också kritiserats starkt för att flera hutunationalister lyckades fly ut ur landet via skyddszonen.⁸⁴

En till förklaring till varför specifikt västvärlden tvekade till att agera var att de både levererat vapen till Rwanda och att de genom ett stort biståndsprogram ämnat att bygga upp Rwandas ekonomi hade sponsrat dessa vapeninköp. Länder som till exempel Frankrike hade ekonomiska intressen i att stödja hutuerna. När internationella massmedier rapporterade om våldet i Rwanda undvek de att kalla det för folkmord och valde istället ord som “inbördeskrig” och “stamkonflikt” för att beskriva situationen.⁸⁵

3.2.2 Myanmar

Förövarna i konflikten med rohingya i Myanmar är utan tvekan militären. De kontrollerar en stor del av statsmakten och har gjort det ända sedan 1962. Deras starka betoning på den burmesisk-buddhistiska nationalismen ökade spänningarna mellan majoritetsbefolkningen, och de många olika etniska och religiösa minoriteterna. Även landets bakgrund i den brittiska kolonialismen har påverkat attityderna mellan de olika grupperna.⁸⁶

Genom hårdförd propaganda och omskrivningar av historien har militären – och andra extremt nationalistiska burmeser – lyckats porträttera rohingya som aggressiva och våldsamma inkräktare. Stora delar av majoritetsbefolkningen delar därmed denna syn på rohingyafolket, vilket endast förstärks av aktiva militanta rohingya-grupper, såsom ASRA. Rohingyer målas upp av militären som ett stort hot mot resten av samhället, och övergreppen är därmed, enligt dem, rättfärdigad. Fördrivelsen av rohingyer är den enda lösningen på “det bengaliska problemet”. När ASRA attackerade den militära basen i Rakhine den 25 augusti 2017 fick militären en “legitim” anledning att slå tillbaka hårt. De attackerade och terroriserade hela rohingyafolket.⁸⁷

⁸⁴ Forum för levande historia. (2019). *25 år efter folkmordet*. Hämtad 2022-12-09.

⁸⁵ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*. (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 242.

⁸⁶ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁸⁷ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

FN:s högkommissarie kallar den militära operationen mot rohingya för en etnisk rensning, och enligt en utredningsrapport från FN, skriven år 2018, bör de högsta generalerna som är ansvariga för operationen åtalas för folkmord samt brott mot mänskligheten, inte bara mot rohingyer utan även mot andra utsatta etniska minoriteter i Myanmar.⁸⁸

I mars 2022 presenterades en omfattande rapport för FN:s råd för mänskliga rättigheter gällande människorättssituationen i Myanmar. Rapporten beskrev allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna samt goda skäl att misstänka att armén utför “utbredda och systematiska attacker mot civila”.⁸⁹

Ett potentiellt hinder i vägen för en dom mot militären är Kina, som är en väldigt stark ekonomisk makt i Myanmar. De skulle vilja skydda sina intressen i Myanmar och förhindra västligt inflytande. Man kan även dra en parallell mellan den muslimska minoriteten i Kina som utsätts för olika övergrepp och rohingya i Myanmar.⁹⁰

Även om det är militären som är de direkta förövarna av övergreppen mot rohingyafolket, kan man också kritisera de civila myndigheterna för deras agerande. Enligt utredningsrapporten från 2018 har de civila myndigheterna bidragit till militärens illdåd på olika sätt: de vidtar inga aktiva åtgärder för att stoppa dödandet och fördrivandet och de förnekar att de ens äger rum, de tillåter förstöring av bevismaterial och de förhindrar internationella utredningar.⁹¹

Hur har den civila regeringen – ledd av partiet NLD och Aung San Suu Kyi – bemött detta? De hänvisar till sin begränsade politiska makt. För att förstå deras argumentation krävs det en kortfattad tillbakablick på kampen för demokratin i Myanmar som har pågått ända sedan 1948 när landet blev självständigt.⁹²

Myanmar har både en civil och en militär ledning som ofta ligger i konflikt med varandra.⁹³ Militärjuntan hade den totala makten i landet under en väldigt lång tid, men vid slutet av

⁸⁸ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁸⁹ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁹⁰ Intervju med Klas-Göran Karlsson, 2022-12-09.

⁹¹ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁹² Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁹³ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

1980-talet började nya politiska grupper bildas efter flera massdemonstrationer mot diktaturen. Den mest prominenta av dessa nya grupper var partiet NLD som grundades av Aung San Suu Kyi som kommit tillbaka till Myanmar efter att ha levt i exil i Storbritannien under 30 år. Vid flera tillfällen har hon satts i husarrest på grund av hennes politiska deltagande och 1991 fick hon Nobels fredspris för hennes ickevåldskamp för demokrati. Militären fortsatte att kontrollera statsmakten ända fram till 2010-talet när NLD vann en stor valseger år 2015 och därmed fick tillåtelse att styra tillsammans med militären. En stor anledning till varför valet ens tilläts var på grund av internationella påtryckningar.⁹⁴

Myanmars konstitution från 2008 ger militären flera maktanspråk. De har rätt att utse två vicepresidenter, fyra ministerposter – däribland försvarsministerposten – och 25 procent av parlamentsledamöterna. För att kunna ändra på detta krävs det en majoritet på mer än 75 procent av rösterna i parlamentet. Militären har med andra ord i praktiken vetorätt över alla grundlagsändringar.⁹⁵

Militärens position har därmed gjort det väldigt svårt för de civila myndigheterna att agera för att skydda rohingya. NLD och Aung San Suu Kyi hävdade att man var tvungen att balansera mellan militärens inflytande och strävan efter en fortsatt demokratisering. Det har dock spekulerats att Aung San Suu Kyis tystnad gällande rohingya-konflikten berodde på hennes ambitioner att bli vald till president. Den stora buddhistiska majoriteten hade inte uppskattat om hon visade omtanke för den muslimska minoriteten.⁹⁶

Konflikten mellan militären och de civila myndigheterna har eskalerat de senaste åren. År 2020 vann NLD parlamentsvalet och samma dag som de skulle sammanträda för första gången i januari 2021 utförde militären en statskupp och tog över makten helt i landet. Det finns risk för att ett fullskaligt inbördeskrig kommer bryta ut.⁹⁷

⁹⁴ Landguiden. (2021). *Myanmar - Modern historia*. Hämtad 2022-12-08.

⁹⁵ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

⁹⁶ Landguiden. (2021). *Myanmar - Rohingyernas situation*. Hämtad 2022-12-08.

⁹⁷ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

3.3 Vad var motivet och intentionen?

3.3.1 Rwanda

Folkmordet i Rwanda har sina rötter i de strukturella motsättningarna mellan tutsierna och hutuerna som infördes och förstärktes under kolonialtiden av Tyskland och Belgien. Medan minoritetsbefolkningen, tutsierna, fick flera privilegier av kolonialherrarna fick majoritetsbefolkningen, hutuerna, en starkt underordnad position i samhället.⁹⁸ Hutuerna förtrycktes och marginaliserades men efter att Rwanda blev självständigt och hutunationalisterna tog över makten byttes rollerna.⁹⁹

Intentionen bakom folkmordet var onekligen att utrota alla människor med den etniska tillhörigheten tutsi. Redan innan flygkraschen som dödade Rwandas president Habyarimana hade regeringsrepresentanter förordat tutsiernas utplåning. En av huvudförövarna bakom folkmordet, överste Théoneste Bagosora – som var kabinettschef på försvarsministeriet och chef för presidentgardet – motiverade folkmordet genom att skylla Rwandas konflikthärjade och blodiga historia på tutsierna. Folkmordet på tutsierna var “den enda lösningen” för att få slut på alla konflikter. Man beskyllde representanter från RPF för presidentmordet och hade därmed en perfekt ursäkt till att driva igenom sin intention att utrota alla tutsier.¹⁰⁰

Motiven bakom varför hutuerna, även de civila, deltog i folkmordet är flera (se 3.2.1 *Rwanda*). Det fanns en stor rädsla och en djup frustration kopplade till historiska oförrätter mellan de två etniska grupperna. Folkmordet på hutuer, förövat av tutsier, i grannlandet Burundi spädde på konflikten och hatet för tutsierna i Rwanda. Inbördeskriget i Rwanda påverkade också initiativet till att genomföra folkmordet, samt möjliga ekonomiska vinster som kunde göras på offrens bekostnad, möjligheter att få överhanden i olika lokala maktkamper och sedan självklart det enorma statliga trycket att lyda order att döda tutsier. Hutuer som vägrade delta dödades.¹⁰¹

När folkmordet upphört instiftades en FN-stödd domstol kallad *ICTR (International Criminal Tribunal for Rwanda)*. ICTR fastställde sin första folkmordsdom fyra år efter folkmordet, år

⁹⁸ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 98.

⁹⁹ Forum för levande historia. (2019). *25 år efter folkmordet*. Hämtad 2022-12-09.

¹⁰⁰ *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*. (2005). Kristian Gerner och Klas-Göran Karlsson. Sida 237-238.

¹⁰¹ *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. (2021). Klas-Göran Karlsson. Sida 99-100.

1998. När hela utredningen var klar år 2015 hade sammanlagt 76 fall prövats vilket ledde till 62 domar och 14 frikännande. ICTR prövade endast de högst ansvariga för folkmordet, det vill säga ledare och planläggare. De som hade deltagit i dödandet och plundringarna, samt andra involverade, prövades därför i olika rwandiska domstolar samt bydomstolar kallade gacaca. De sistnämnda, gacaca-domstolarna, avslutade sina utredningar år 2012.¹⁰²

Folkmordet i Rwanda var mer eller mindre omöjligt att ignorera eftersom dödandet skedde så snabbt och under en sådan kort tid. Det fanns ett starkt tryck från olika internationella aktörer att få ett erkännande, men processen var ändå långdragen.¹⁰³ Den första som någonsin dömdes som förövare av ett folkmord var den rwandiska borgmästaren Jean-Paul Akayesu år 1998 i ICTR.¹⁰⁴

3.3.2 Myanmar

En av de bakomliggande drivkrafterna i konflikten mellan militären och rohingya kommer från det brittiska koloniala styret fram till 1948. Genom att sätta upp en vi-och-dem-atmosfär mellan den etniskt burmesiska buddhistiska majoritetsbefolkningen och alla de minoriteter som finns i landet har en väldigt stark burmesisk nationalism vuxit.¹⁰⁵ Rohingya var lojala till briterna vilket kan ha bidragit till bilden av dem som ett hot mot resten av landets säkerhet.¹⁰⁶ Genom att framställa rohingya på detta vis kan militären rättfärdiga sina övergrepp och kalla sig själva för “nationens beskyddare”.¹⁰⁷

Man ser inte heller rohingyer som riktiga burmeser utan som illegala invandrare från Bangladesh. Man refererar till konflikten med rohingya som “det bengaliska problemet” och menar att enda lösningen är att fördriva dem.¹⁰⁸ Det är ett nationalistiskt motiverat våld som går ut på att man ska undanröja alla som inte tillhör den egna etniska gruppen.¹⁰⁹ När ARSA attackerade militärbasen den 25 augusti 2017 slog militären tillbaka överdrivet hårt mot hela

¹⁰² Forum för levande historia. (2019). *25 år efter folkmordet*. Hämtad 2022-12-09.

¹⁰³ Intervju med Klas-Göran Karlsson, 2022-12-09.

Intervju med Olov Simonsson, 2022-12-14.

Intervju med Michelle Gordon, 2022-12-16.

¹⁰⁴ Utrikesmagasinet. (2022). *Folkmord vanlig anklagelse, men få döms*. Hämtad 2022-11-23.

¹⁰⁵ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

¹⁰⁶ Intervju med Michelle Gordon, 2022-12-16.

¹⁰⁷ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

¹⁰⁸ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

¹⁰⁹ Intervju med Klas-Göran Karlsson, 2022-12-09.a

rohingyafolket. Enligt en FN-rapport, som nämnts tidigare i detta arbete, var militärens intention att terrorisera rohingya.¹¹⁰

4. Slutsats

I båda fallen finns det tydliga offer- och förövarroller: i Rwanda var tutsierna offren och hutuerna förövarna, och i Myanmar är det rohingya som är offren och militären förövarna. Det går även att dra likheter mellan dessa specifika roller. Både tutsi och rohingya är etniska minoriteter som under åren innan kulmen på våldet utsattes för flera övergrepp och förtrycktes aktivt. Det är något svårare att dra likheter mellan den myanmarska militären och hutuerna, men det går att konstatera att båda tillhörde majoritetsbefolkningen och kontrollerade (eller i militärens fall: kontrollerar) stora delar av statsmakten. Militären deltog dessutom i folkmordet i Rwanda, precis som i Myanmar. En annan tydlig likhet mellan de två fallen är att de har påverkats av sin koloniala historia och att offren porträtterats som hotfulla utlänningar och inkräktare, och vilket förövarna använder för att rättfärdiga sitt riktade våld mot dem.

Det finns dock vissa avgörande skillnader. I Rwanda försökte man egentligen aldrig gömma dödandet. Det skedde på öppen gata i dagsljus och omvärlden var väldigt medvetna om vad som skedde. I Myanmar förnekas dödandet och man förstör viktigt bevismaterial vilket kommer göra det mycket svårare att fälla dem i en internationell domstol eller tribunal. Rwanda var också ett otroligt stort och omfattande folkmord som skedde under en väldigt kort tid. Det blev omöjligt för omvärlden att ignorera. I Myanmar, där våldet har begåtts episodiskt under en väldigt lång tid, är dödandet lättare att ignorera. Det internationella intresset att erkänna Myanmar som ett folkmord finns inte nödvändigtvis där.

En annan faktor som förhindrar ett erkännande från FN är Kina som har stora ekonomiska intressen i Myanmar. Det ger ett dåligt rykte att dömas som en folkmordsförövande stat, därför är det inte helt otroligt att Kina skulle blockera ett beslut i FN genom sin vetorätt.

Att FN kommer erkänna dödandet och fördrivelsen av rohingya i Myanmar som ett folkmord är därmed inte troligt. Ett mer rimligt scenario skulle vara att Myanmars militär istället döms

¹¹⁰ Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Hämtad 2022-11-23.

för etnisk rensning eller brott mot mänskligheten, om de ens kommer åtalas i en internationell domstol eller tribunal.

5. Diskussion

I denna undersökning har det diskuterats om Myanmar kommer att erkännas som ett folkmord av FN, men varför är det en viktig fråga att ställa? Varför är det viktigt att erkänna folkmord?

I intervjuerna ställdes denna fråga och flera intressanta svar gavs. Att erkänna ett folkmord hjälper samhället att gå vidare och det hjälper framför allt offren att känna sig sedda, hörda och beskyddade. Att få ett erkännande ger rättvisa åt offren och straff åt förövarna. Att få ett erkännande medför att offren känner sig representerade och sedda av både deras samhälle men också av omvärlden. Det tvingar också staten i vilken förbrytelsen har skett att ta itu med den delen av sin historia. Det hjälper att återuppbygga och återförening samhället och förhoppningsvis förhindra framtida konflikter.

En annan viktig del av detta är att folkmord har en tendens att föda nya konflikter. Rwanda är ett exempel på det: om inte folkmordet med de motsatta offer- och förövarrollerna i Burundi hade skett hade kanske inte folkmordet i Rwanda skett. Samhällen som präglas av folkmord och annat våld lägger sig sällan till ro och återuppbyggnad blir då nästan oundvikliga. Att erkänna folkmord är ett sätt att stoppa folkmordskedjan, att åter lägga allt till rätta och se till att folkmordet inte fortsätter att tillhöra nutiden utan förblir en del av historien. Att förneka och trivialisera folkmord är ingen hållbar lösning.

Vi måste bemöta vår historia, hur obekvämt det än är, för om vi inte gör det kommer våldet och terrorn att fortsätta. Om vi vill ha en fredlig värld måste vi göra upp med vår historia. Vi måste förstå vad som har hänt, varför det har hänt, vad vi kan göra för att försona oss med det, och slutligen vad vi kan göra för att förhindra liknande händelser i framtiden. Det är lätt att tycka och tänka om länder långt borta, men i Sverige har vi också en viktig diskussion att föra kring hur vårt samhälle har behandlat samer och andra ursprungsminoriteter.

Samtidigt som erkännandet av folkmord bevisligen är viktigt, får detta inte misstolkas som att alla brott mot mänskligheten bör ges denna klassificering. Överanvändandet och

missbrukandet av begreppet kan leda till att det förlorar sin mening. Folkmord är en tung anklagelse som alltid bör utredas noggrant. Man måste vara försiktig med vad man kallar för folkmord, annars lamslår man sig själv och begreppet blir inte längre användbart.

Folkmord är i grunden omöjligt att förstå. Hur kan människor obarmhärtigt mörda sina medmänniskor? Hur kan en ideologi, ett tankesystem, drivas till den punkt att utrotandet av ett helt kollektiv av människor ser ut vara den enda rimliga lösningen? Fortsatta studiet av detta brutala fenomen är en nödvändighet för en fredlig framtid. Vilka ändringar i folkmordskonventionen som behövs och vilka andra åtgärder som kan göras för att förbättra möjligheterna för erkännande av folkmord måste utredas. Folkmordsstudier har en uppgift som är större än att endast generera kunskap: att förhindra folkmord.

6. Käll- och litteraturförteckning

6.1 Digitala källor

Andrews, A.L. (2016). *FN-fakta 4/12: Folkmord och brott mot mänskligheten*. FN-förbundet. <https://fn.se/wp-content/uploads/2016/08/Faktablad-4-12-Folkmord-och-brott-mot-m%C3%A4nskligheten.pdf> [2022-10-21]

Axboe Nielsen, C. och Youth Initiative for Human Rights. (2021). *Vad är folkmord?* Forum för levande historia. Kulturdepartementet. <https://www.levandehistoria.se/folkmordet-i-srebrenica/efter-folkmordet/vad-ar-folkmord> [2022-10-21]

Bring, O., Oveson, J. (u.å.). *Folkmord*. Lång version. Nationalencyklopedin. <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/folkmord> [2022-11-23]

Bring, O. (2008). *Hårda förhandlingar mellan staterna*. Förkortad version. Forum för levande historia. <https://www.levandehistoria.se/folkmordskonventionen-en-historisk-introduktion/harda-forhandlingar-mellan-staterna> [2022-12-01]

Daleke, P. (red.). (2021). *Myanmar - Modern historia*. Landguiden. Utrikespolitiska institutet.
<https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/asien/myanmar/modern-historia/>
[2022-12-08]

Daleke, P. (red.). (2021). *Myanmar - Rohingyernas situation*. Landguiden. Utrikespolitiska institutet.
<https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/asien/myanmar/rohingyernas-situation/>
[2022-12-08]

Daleke, P. (red.). (2020). *Rwanda - Modern historia*. Landguiden. Utrikespolitiska institutet.
<https://www.ui.se/landguiden/lander-och-omraden/afrika/rwanda/modern-historia/>
[2023-01-25]

Simonsson, O. (2019). *25 år efter folkmordet*. Forum för levande historia.
<https://www.levandehistoria.se/fakta-fordjupning/folkmordet-i-rwanda/25-ar-efter-folkmordet>
[2022-12-09]

Globalis. (2022). *Myanmar - Rohingya*. Svenska FN-förbundet.
<https://www.globalis.se/Konflikter/Asien/myanmar-rohingya> [2022-11-23]

Globalis. (2021). *Rwanda*. Svenska FN-förbundet.
<https://www.globalis.se/Laender/rwanda> [2022-12-08]

Regeringskansliet. 1952. *Konventionen om förebyggande och bestraffning av brottet folkmord (genocide)*.
<https://www.regeringen.se/49b762/contentassets/7187cb03d74e43a89991198a13251638/konventionen-om-forebyggande-och-bestraftning-av-brottet-folkmord-genocide-so-195264>
[2022-10-21]

Svanberg, I. (u.å.). *Tutsi*. Lång version. Nationalencyklopedin.
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/tutsi> [2022-12-08]

Österdahl, I. (2022). *Folkmord vanlig anklagelse, men få döms*. Utrikesmagasinet.

Utrikespolitiska institutet.

<https://www.ui.se/utrikesmagasinet/analyser/2022/juni/folkmord-vanlig-anklagelse-men-fa-doms/> [2022-11-23]

6.2 Litteratur

Karlsson, K-G. (2021). *Folkmord - Historien om ett brott mot mänskligheten*. Lund: Historiska media.

Gerner, K. och Karlsson, K-G. (2005). *Folkmordens historia - Perspektiv på det moderna samhällets skuggsida*. Stockholm: Atlantis bokförlag AB.

6.3 Muntliga källor

Intervju med Klas-Göran Karlsson, 2022-12-9.

Intervju med Michelle Gordon, 2022-12-16.

Intervju med Olov Simonsson, 2022-12-14.

7. Bilagor

Alla tre intervjuer är inspelade men endast för privat bruk. Därför är endast intervjufrågorna bifogade men inte några officiella transkriberingar. De är uppdelade i två rubriker: *7.1 Intervjufrågor på svenska* och *7.2 Intervjufrågor på engelska*. Detta har gjorts eftersom intervjun med Michelle Gordon genomfördes på engelska. Frågorna behövde därmed översättas vilket eventuellt kan ha förändrat deras betydelse.

7.1 Intervjufrågor på svenska

1. Finns det svårigheter och begränsningar, utöver definitionen av begreppet, med att erkänna folkmord?
2. Hur troligt är det att FN kommer erkänna förföljelserna av rohingyerna som folkmord? Vad talar för och emot?
3. Vilka olika motiv/intentioner finns det för att föröva folkmord?

4. Varför är det viktigt att erkänna folkmord?

7.2. Intervjufrågor på engelska

1. Are there any difficulties, besides the definition of the word, with acknowledging an event as a genocide?
2. How likely is it that the UN will acknowledge what's happening in Myanmar as a genocide? What speaks for and against?
3. Which different motives and intentions can a genocide have?
4. Why is it important to acknowledge genocides?